

siromasi, koji kupe i žive od tuđe milostinje; bez svoje ćemo univserse životariti. U Belgiji su katolici doprinosili najveće žrtve kroz zadnjih 50 godina, jer su znali, da će konačno svaku borbu za vlast ili slobodu riješiti mladi ljudi, koji izidu iz slobodnih katoličkih škola. I ako danas triumfiraju belgijski katolici nad liberalizmom, socijalizmom, boljševizmom i drže uzde vlade u svojim rukama i ne žive od mrvica sa stola protukršćanskih elemenata; to je u prvom redu zasluga katoličkih srednjih škola, katoličke njihove univserse. Ova će im u obilju dati zgodnih i vrsnih katoličkih inteligenata, tih voda katoličkog puka.

Svakoga ćemo stoga veselo pozdraviti, tko donese slobode na školskom polju, pa bio on ma iz kogamudrago tabora i filozofskog sistema. Tu trebamo slobode kao svježeg zraka i danjeg svijetla.

Kršćanstvo i staleška borba.

Komunisti i socijalisti svih boja upisaše stalešku borbu na svoje zastave. Što to znači? U ovoj borbi moramo dvoje razlikovati: svrhu i sredstvo. Svrha je staleške borbe, da se uspostave jednaka prava i dužnosti za sve ili što je isto, da se uklone sve staleške razlike. Sredstvo, kojim će se to postići, jest: ukimće privatnog vlasništva, u koliko je izvor proizvodnje.

1. Svrha staleške borbe.

Ponajprije moramo razjasniti neke pojmove, da budemo na čistu. Treba dobro lučiti zvanje i stalež. U ljudskom su društvu nužni razni poslovi na pr. zemljoradnički, obrtnički, trgovački, industrijalni, zdravstveni, i t. d. Ako se netko trajno posveti jednom takovom poslu, to mu je zvanje. Razumije se samo po sebi, da zvanje pojedinca ne sačinjava još staleža. Istom ako mnogo njih odabere isto ili srodno zvanje te ako ih zbliže zajednički interesi i ako su svijesni ovih zajedničkih interesa: ako često međusobno prijateljski opće; ako se među sobom žene i ako se zajednički brane i pomažu — sačinjavaju stalež ili »klasu«, koja se trajno razlikuje od drugih slojeva društva. Pa kao što ima različitih zvanja, tako ima i različitih staleža. Govorimo o seljačkom, obrtničkom, trgovačkom staležu. Pa i poduzetnici, industrijalci, učitelji, činovnici, svećenici i t. d. sačinjavaju različite staleže. U raznim staležima ima opet nekih razlika, po kojima pojedinci zauzimaju sad više sad niže mjesto.

Danas dakako nijesu razlike između pojedinih staleža tako velike kao nekada, gdje su se staleži razlikovali više po rodu. Te granice nijesu više tako stalne, one se stapaju. No ipak još se uvijek toliko razlikuju, da možemo govoriti o raznim staležima, koji nemaju isto značenje u ljudskom društvu, te ne daju svojim članovima iste gospodarske i društvene prednosti.

Staleškom se borbom želi ukloniti svaka razlika i uspostaviti ista prava i iste dužnosti za sve. Da uzmognemo to nastojanje pravo razumjeti, osvrnimo se malo na povijest.

Staleška je borba dijete francuske revolucije. Sa poklikom: »*Sloboda, jednakost i bratstvo*« pođe takozvani treći stalež t j. kršćanstvu otuđeno građanstvo proti kleru i plemstvu i obori oltar i prijestolje. No naskoro se stvori i četvrti stalež, stalež proletarijata te se diže na građanstvo, koje se je domoglo moći i bogatstva. »*Bratstvo*« bilo je već od početka samo prazna riječ: kao kakav suvišan nakit. Političku doduše slobodu i jednakost dozvolíše, no ostade socijalna i gospodarska nejednakost. Dapače se za građanske vlade stanje proletarijata osobito industrijalnih radnika još više pogoršalo. Proletarci se složiše, da izvojište i potpunu gospodarsku jednakost svijuu i da spriječe nadmoć bilo kojeg staleža.

Gracchus Babeuf prvi je pokušao, da organizira četvrti stalež za stalešku borbu. Narav je, kaže ovaj, dala svakom čovjeku isto pravo, da uživa sva dobra ovog svijeta. U dobro uređenom društvu ne smije biti ni bogataša ni siromaha. Svrha je revolucije, da se uništi nejednakost i staleška razlika i da se tako uspostavi opće blagostanje. Da ostvari svoje osnove, stvori sa istomišljenicima tajno društvo »*Jednakih*«, no to društvo bi otkriveno i on svrši na stratištu. Međutim ideja jednakosti ne propade sa Babeufom. Ona je živjela i dalje u proletarijatu i dovela do raznih komunističkih i socijalističkih sistema kao Saint-Simona, Charles Fourier-a, Robert Owen-a, Etienne Calet-a i drugih. Svi su ovi nastojali, da u bilo kojem obliku uspostave opću jednakost odstranivši svaku stalešku vladu.

I Karlo Marx, pravi osnivač i glavni prorok modernog socijalizma, započe s ovom idejom jednakosti. U ustanovama prve internacionale, što ih je on sam sastavio, glasi: emancipacija radničkog staleža nije nikakva borba za staleške povlastice radnika, nego »*borba za jednaka prava i dužnosti i da se uništi svaka staleška vlada*«.

Marxova nauka odgojila je W. Liebknechta i A. Bebela. Njihovim nastojanjem unide poziv na borbu za jednaka prava i dužnosti svih i da se uništi svaka staleška pomoć, najprije u socijalistički program u Eisenach-u (1869), zatim u Gothaški program (1875). U Erfurtskom programu, koji je punih 30 godina (1891—1921) bio službeni program njemačkih socijalista, nalazi se ovo: »*Socijalistička njemačka stranka ne bori se za nove staleške privilegije i premoći, nego da se uništi svaka staleška premoć i postignu ista prava i dužnosti svih bez*

razlike spola i roda«. Görlički program (1921.) ponavlja to izričito i pozivlje se na Eriurtski program, da se njemački socijalisti bore »e bi se uništila staleška prevlast i sami staleži i za jednaka prava i dužnosti svih«.

Tko zagovara stalešku borbu, zagovara neslogu i mržnju. Već po tome označen je odnošaj kršćanstva prema staleškoj borbi. Kršćanstvo je već davno prije dalo ljudstvu pravu jednakost i pravo bratstvo. Svi su ljudi djeca istog Oca nebeskoga, svi su otkupljeni krvlju Kristovom, svi su sjedinjeni u Crkvi po jednoj vjeri i svi imaju po istim sredstvima milosti postići vječno blaženstvo. Treba dakle da jedan zajednički vez ljubavi i pravednosti sve ljude spaja. Pred Bogom su svi ljudi po sebi jednaki, i moraju se kao braća međusobno štovati i ljubiti.

No ova jednakost ne uključuje društvenu jednakost svih na zemlji. Ljudi su doduše po naravi svi jednaki, ali se ipak individualno razlikuju dobom, spolom, talentom, sposobnostima, sklonostima, krepošću, snagom i t. d. Ova razlika stvara nužno veliku razliku u društvenom položaju, koju može samo sila spriječiti. Uzmimo n. pr. tri brata. Na isti su način odgojeni i dobili su podjednaku baštinu. Prvi ostane neoženjen, drugi ima četvero, a treći osmero djece. Iza 10--15 god. stanje je ove braće posve različito: prvi može živjeti u izobilju, a treći jedva nekako životari. Neka se još priključi bolest, nesreća, ljudska zloba, te će za jedan ljudski vijek gospodarsko stanje ove trojice braće biti posve različito, a prema tome bit će i njihov socijalni položaj drugačiji.

S pravom dakle piše Leon XIII. protiv socijalista, koji teže za potpunom jednakošću: »Najprije neka se upamti, da udes ljudski snositi valja: u društvu građanskom ne može biti najniže jednako najvišemu. Idu dakako socijalisti za tim, nu uzaludno je svako nastojanje proti naravi stvari. Ima naime u rodu ljudskom po naravi prevelikih i premoćnih nejednakosti: nije u svih jednak um, niti marljivost, niti zdravlje, niti snaga: iz nužne razlike svih stvari sam sobom istiće nejednak imetak. I to posve u prilog potrebama pojedinaca i društvenim: treba naime zajednički život za upravu raznih sposobnosti i različitih zanimanja; a upravo imućstvene razlike nagone ljude, da obavljaju razna zanimanja«. (Enc. »Rerum novarum«).

Na drugom jednom mjestu veli Leon XIII.: »U javnom životu ne mogu svi članovi ista mjesta zauzeti. Nastale ma kakve promjene u načinu vladanja, vazda će ipak među staležima državljana biti one razlike, bez kojih nijedno društvo ne može ni biti niti se zamisliti. Od prijeko je potrebe da bude takovih, koji će se baviti državnim poslovima: zakone da stvaraju, pravicu kroje, te koji će savjetom i ugledom upravljati poslovima u miru i u ratu. Svako vidi, da su svi muževi odličniji, te ih valja držati za prvake u cijelom puku, zato što za opće dobro sudjeluju neposredno i izvrsnim načinom. Usuprot

pako svi, koji vrše kakav obrt, ne koriste državi onako, kako prijašnji, niti u istoj mjeri: nu ipak i oni, prem manje izravno, mnogo koriste općem blagostanju.

I Crkva se je kao Leon XIII. već od vijkada zalagala za razliku staleža i vrsti. Ona u tom slijedi samo primjer apostolâ, koji su uvijek opominjali pojedine staleže na njihove dužnosti. Podanici se moraju pokoravati poglavarstvu, čija moć dolazi od Boga i koje u ime Boga nosi mač. Apostoli opominju bogataše, da rado pomažu siromasima; sluge imaju se pokoravati svojim gospodarima, a ovi moraju s njima pravedno i s poštovanjem postupati. Apostol Pavao opominje kršćane, da jedni druge u poslovima ne varaju; svatko neka radi svoj posao, neka radi vlastitim rukama i neka nepravedno ne teži za ičijim dobrom. Tko je krao nek ne krade više, nego neka radi svojim rukama, da ima i da mogne pomoći i drugima, koji oskudijevaju.

To je dakako posve drugi govor, nego onaj modernih apostola jednakosti, koji samo uspiruju zavist siromaha proti bogatašima, koji propovijedaju stalešku mržnju i stalešku borbu te žele sve izjednačiti uklonivši sve staleške razlike.

II. Nužno sredstvo staleške borbe.

Da se odstrani svaka staleška razlika, kako to komunisti i socijalisti nastoje, ima samo jedno sredstvo: naime ako se ukloni *privatno vlasništvo u koliko je izvor proizvodnje*. To su upoznali već Babeuf i stariji socijalisti iza njega, te su se stoga u prvom redu oborili na privatno vlasništvo. No i u ovom je pitanju opet zasluga Karla Marxa, da je pokazao nove puteve i svojim ugledom uveo u sve socijalističke i komunističke programe bojni poklik protiv privatnog vlasništva. Marx govori doduše samo o privatnom vlasništvu, koje je izvor proizvodnje; no ne smijemo zaboraviti, da se time uništava bit privatnog vlasništva. Jer ako isključimo sredstva proizvodnje, ostaje kao privatno vlasništvo samo odijelo, nakit, jelo i piće te sitne stvari, pomoću kojih se čovjek ne može podići.

Već u ustanovama prve internacionale postavio je K. Marx kao temeljno načelo »time što se radnik u ekonomskom pogledu podvrgava onome, koji si prisvaja radna sredstva t. j. izvore življenja, podvrgava se ropstvu svakog oblika«. Tko dakle želi ukloniti »robovanje radnika« ili kako drugi vele »robovanje plaće« ili »sistem plaće«, taj mora odstraniti privatno vlasništvo. Stoga glasi već u Ersenaškom programu, »ekonomska ovisnost radnika od kapitaliste tvori već u svom temelju ropstvo u svakom obliku i stoga nastoji socijalistička stranka, da zajedničkim radom odstrani sadašnji način proizvodnje (sistem plaće) i da radniku osigura čitav prihod za njegov rad«. Isti se nazori ponavljaju u svim slijedećim programima socijalističke stranke.

Mora se priznati, da socijalisti imaju pravo u tom, da je pravi izvor staleške razlike i time također nekog podređenja jednih staleža pod druge privatno vlasništvo, u koliko je izvor proizvodnje, i tko želi temeljito i trajno ukloniti sve staleže, taj mora ukinuti privatno vlasništvo.

I doista, gdje je privatnik vlasnik sredstava proizvodnje, tačno ima i slobodnih privatnih poduzeća i privatnih radnja. Jedna su poduzeća sretna i uspijevaju, dok druga opet nisu, i tako se opet razlikuju bogati i siromašni, poduzetnici i namještenici i nadničari, zemljoradnici, obrtnici, industrijalci, trgovci, učitelji, činovnici, suci, liječnici; i eto domala opet kredita i kreditnih zavoda i t. d. Tko želi ukloniti ovu razliku staleža, mora nužno odstraniti privatno vlasništvo proizvodnih dobara, i nije stoga slučajno, što se tako jednostrano u svim socijalističkim programima skupa sa staleškom borbom spominje borba proti privatnom vlasništvu. Tako nužno vodi staleška borba do borbe protiv privatnog vlasništva i time do borbe protiv kršćanstva, ili da bolje rečemo, do borbe protiv katoličke Crkve. Crkva je naime *privatno vlasništvo uvijek kao opravdano priznavala* i branila. To je razlog, da su socijalisti već od početka zauzeli neprijateljski stav proti Crkvi. Dobro su znali, da se Crkva protiv njihovim nastojanjima, i stoga je kao tobožnju pokroviteljicu kapitalista prezirahu. »Crkva se je zapisala i prodala kapitalističkoj kesi«, tako joj vole predbacivati i u jednoj socijalističkoj pjesmi veli se, da će socijalizam istom onda pobijediti, kad se zadnji kapitalista za niše obješen o crijevu zadnjega papa.

Socijalisti su se trudili, da prikažu Krista kao komunistu ili da ga barem proglašaju pristalicom njihovih ideja, no posve nepravedno. Krist je doduše uvijek osuđivao neumjerenu težnju za bogatstvom i preporučivao siromaštvo duha kao viši stepen savršenstva, no nikad nije osudio privatno vlasništvo. Nije on poništio zapovijedi, koje su u dekalogu, nego ih još jače naglasio. Kao što je u Starom Zavjetu, tako je i u Novom prekršaj zapovijedi Božje, kad netko otme bližnjemu polje ili kuću ili vola ili ako samo zatim nepravedno teži. Bogatom mladiću, koji je želio da ga pouči, odgovori Spasitelj, da mora naprije obdržavati zapovijedi: ne ukradi; i samo kao savjet dodade: »Ako hoćeš savršen da budeš, idi, prodaj što imaš i podaj siromasima . . . i dođi, idi za mnom«. (Mat. 19, 21.).

Da li bi On mogao tako govoriti, kad bi smatrao, da je privatno vlasništvo nepravedno? Među prvim učenicima Kristovim bilo je i bogataša: Marta, Nikodem, Josip Arematejski i t. d. Nigdje ne čitamo, da bi im Krist zapovjedio, neka se odreknu svog vlasništva. Dapače je prorekao: Siromaha imate svagda sa sobom i možete im dobro činiti, ako hoćete. On dakle pretpostavlja, da će uvijek biti siromaha i bogataša, koji će im moći pomoći.

I apostoli su privatno vlasništvo priznavali kao pravednu stvar. Tako odgovori Petar Ananiji, da je mogao svoje polje zadržati, ako je htio (Dj. ap. 5, 4.). Majka sv. Marka zadržala je trajno svoju kuću, kako se može vidjeti iz djela apostolskih (11, 29). Sv. Pavao po-oštrava zapovijed o krađi i plaćanju dugova. Zapovijeda bogatašima, neka se oholo ne pouzdaju u nesigurno bogatstvo i neka od svog su-viška rado dijele drugima.

Kao što je Krist i apostoli, tako je i Crkva uvijek privatno vlasništvo i u k o l i k o je izvor proizvodnje: polja, kuće, životinje i t. d. kao opravdano priznavala pa ona je i sama uvijek posjedovala. To je bilo nužno, da uzdržava crkve, biskupe, kanonike, župnike, sieme-ništa i t. d. Opetovano je zabacila bludnju, da je klericima nedopušte-no da što god posjeduju. Ona je zabacila i bludnju onih, koji su dr-žali, da se ne mogu spasiti ni svietovnjaci, koji zadrže svoje posjede (Benzinger, Enchirid. 427., 13.). U najnovije vrijeme pape su opeto-vano uzeli privatno vlasništvo pod zaštitu.

Leo XIII. kaže: »U svim pokušajima, da se sadašnjem društve-nom zlu pomogne, treba držati kao temeljno načelo, da je privatno vlasništvo nepovrijedivo i u koje se nesmije dirati*^{*)}. Najvažnija je zadaća državne vlasti, da »odlučno brani i sigurnost privatnog vla-sništva. Pošto je pohota toli žestoka, najviše treba gledati, da se puk pridrži kod svoje dužnosti jer ako je dopušteno, te to nije proti pra-vici, nastojati za boljim, a ono zabranjuje pravednost, niti dopušta sama opća korist, da se drugome oduzme, što je njegovo, pa da se segne za tuđim imetkom neke besmislene jednakosti. Pretežno vođi dia radnika hoće zaista, da si namakne bolje prilike poštenim si radom bez ičije nepravde; ali ih ipak ima dosta, zadojenih zlim nazorima i pohlepnih za novo-tarijama, koji na svaki način o tom nastoje, te bi smutnje pokrenuli, a druge na to silom pritjerali. Neka dakle posreduje ugled države, koja će obuzdati bunitelje, pa otkloniti od radnika zamke, što kvare ćudorednost, a od zakonitih gospodara pogibelj otimačine«.

I Pijo X. izrično tumači**^{*)}, da je pravo stjecanje, privatno vlasništvo naravno pravo čovjeka i da svaki može na svaki razuman način svojim privatnim vlasništvom raspolagati.

Nije stoga pravom katoliku dopušteno, da privatno vlasništvo kao nepravedno i štetno osuđuje i da za tim teži, e se ono ukloni. Ta težnja bi ga nužno prisilila, da sudjeluje pri nasilnom preokretu druš-tva. Ta nitko neće očekivati, da će se svi privatni vlasnici dragovoljno no odreći svog vlasništva. Ni Crkva se ne može odreći svog pri-vatnog vlasništva, koje joj je potrebno za njezine svrhe.

Tko dakle želi odstraniti privatno vlasništvo, prisiljen je da

*) Enciklika »Rerum novarum«.

***) Motu proprio 18. decembra 1903.

sudjeluje u nasilnom preokretu društva, a time dolazi u oštru opreku sa naukom Crkve katoličke. Kršćanstvo i staleška borba jesu nepomirljive opreke.

Sada bi se moglo još pitati, kako će izgledati jednakost, za kojom teže socijalisti i kada odstrane privatno vlasništvo?

Oni traže »jednaka prava i jednake dužnosti za sve«. Tim se ne može misliti, da oni traže jednako pravo na odjeću, hranu, stan i posao. To je ipak previše ludo. Ta u svakom društvu trebat će raznih poslova u zemljoradništvu, obrtu, rudarstvu, industriji, saobraćaju. Ta jednakost može samo u tom sastojati kako vele Marx i Engels: da svi jednako rade za cjelinu i da po jednakoj mjeri rada dobiju svoj dio narodne proizvodnje. »Pravi sadržaj proletarske težnje za jednakošću jest taj, da se ukinu klase. Svaki zahtjev jednakosti, koji bi više zahtijevao, dovodi nužno do apsurd«*).

Svi tako na isti način služe cjelini; a ne može se ni dopustiti, da svaki po svojoj miloj volji odlučuje čime će se zanimati. Ne ostaje dakle ništa drugo, nego da se odozgo svakome odredi količina radnje i da ga se naplati prema tom radu. To nužno vodi pravom ropstvu i u tom bi konačnom ropstvu sastojala socijalistička jednakost prava i dužnosti svih.

Viktor Cathrein D. I.

*) Engels, Dörings Umwälzung der Wissenschaft 96.

Slike o jedinstvu mističnog tijela.

Neka se djetetu pruže dvije knjige istog sadržaja, jedna sa slikama, a druga sa samim tekstom. Za kojom će dijete prije pružiti ruke? Sigurno za onom sa slikama. Radi slika dijete će pozornije knjigu čitati. Sam tekst malo će mu koristiti. Njegove duševne moći još se nijesu za to razvile. Radi toga naglašuje moderna didaktika, da nastava bude zorna, te se djeci mora skoro sve u slikama tumačiti.

Gledom na svrhunaravne stvari svi smo djeca, bili mi sada bogati ili siromašni, naobraženi ili neuki. Poradi toga Bog i sv. Crkva rado nam predočuju nadnaravne istine u slikama. Tako nam predočuje među ostalim i onu istinu, koja obuhvaća čitavu našu svetu vjeru, predočuje nam jedinstvo mističnog tijela, t. j. sjedinjenje, što ga imamo u Crkvi po milosti s Kristom i međusobno. Pogledajmo ove slike, da što bolje shvatimo samu istinu.